

Lotta med skurhink. I bakgrunden syns nedersta terrassen ovanför huset med bergenia. Bilden tillhör Anders Berglund.

Fjällträdgård väcks ur törnrosaslummer

Blomster-Lotta, eller Charlotta Berglund, anlade en unik trädgård vid fjällets fot i Ammarnäs i Västerbotten dit folk vallfärdade på 1920-talet. Trädgården väcks nu sakta till liv igen.

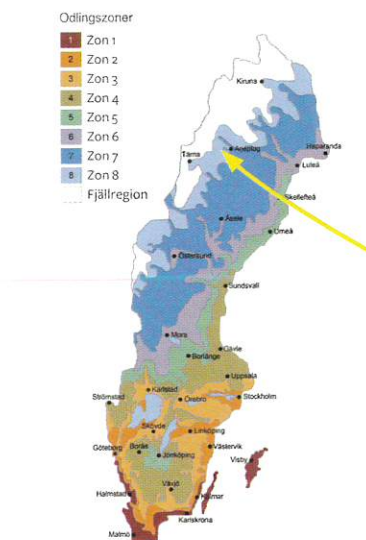
Text: **MARIANA MATTSSON**
Bild: **REGINALD SCHOLZ**

Det är mitten av juli och vi vadar fram genom ett blåvitt hav av stormhattar och hundkäx. Rosa och lila syrener blommar med snöklädda fjäll som effektfull bakgrund. Terrasser byggda av skifferstenar göms under sly och ogräs, och tätt tryckta mot dess fot har bergenia, ormrot och riddarsporre sökt skydd och håller sig envist kvar trots den tuffa konkurrensen. Den unika Ammarnäsrosen med sin fina klockform blommar för fullt. Det är svindlande vackert. Aningen vemodigt, men mest kraftfullt och imponerande. En slumrande sagoträdgård som förtrollar och förför med sin vilda skönhet.

Här i den lilla byn Ammarnäs, i det övre nordvästra hörnet av Västerbottens län och vacklande på yttersta gränsen av zonkartans odlingszon 8, började Charlotta Berglund på 1920-talet tillsammans med sonen Alfred anlägga en blomstrande lustgård i den karga fjällmiljön.

Växter via brevkorrespondens

Det var den språkbegåvade Alfred som, genom sin omfattande brevkorrespondens med hela världen och längre fram via sina utlandsresor, fick plantor och frön att anlända till fjällbyn vid vägs

ände. Och det var den PR-sinnade och utåtriktade Lotta som fick besökare att vallfärda hit för att beskåda miraklet på

Målet är att restaurera, bevara, komplettera och utveckla Blomster-Lottas trädgård.

Bergeniaplantorna i dag, där de sökt skydd nära skiffermuren.

fjället. Lotta blev tidigt änka med fyra barn att försörja, så väffelförsäljningen till besökarna var nog ett välkommet bidrag till den knappa ekonomin. Att trädgården var berömd vittnar alla bevarade foton om. Där står Lotta och plirar mot fotografen mellan lärk, cembratallar och blågränar som inte var större än hon själv – och Lotta var bara en tvårhänd hög.

Tusentals växter

Tack vare det rika bildmaterialet går det att se trädgårdens uppbyggnad men också att identifiera en hel del av de växter som fanns i trädgården: brandgul lilja, bukettanemoner, Prins Gustafs öga, sibirisk vallmo, pioner, flikrabarber, kungsljus, silverarv, till och med ett blommande äppelträd. Göte Haglund, senare känd som initiativtagare till Göteborgs rosarium, tjänstgjorde på den tiden som präst i Ammarnäs och han

berättar i boken "Folk i Fjällby" att det fanns tusentals växter i Lottas trädgård.

Nu är träden från fotona gigantiska, och med sitt annorlunda barrverk kontrasterar de mot den omgivande granskogen. För i dag är det mest träden som återstår av Lottas trädgård. Alfred flyttade till Skåne 1959 och Lotta dog 1974. Trädgården blev en hästhage, den förvildades och försänktes i en djup törnrosaslummer. Går det att kyssa liv i den igen, är det många som har undrat. Genom de upprepade inventeringar av trädgården som genomförts 2008–2010 för POM, Programmet för Odlat Mångfald, och de växtfynd som gjorts här eller hos dem som bevarat blommor från trädgården, har en önskan väckts hos många att på något sätt varsamt lyfta fram denna trädgård ur dvalan. Nu ska denna vision bli förverkligad.

En av dem som visat ett stort intresse för en rekonstruktion av trädgården och

Bergsrosen tittar ut över fjällen.

vilja att återskapa den som ett besöksmål i Ammarnäs är den nuvarande ägaren Anders Berglund, som är son till Alfred och sonson till Lotta. En viktig förutsättning för att göra en restaurering hållbar för framtiden.

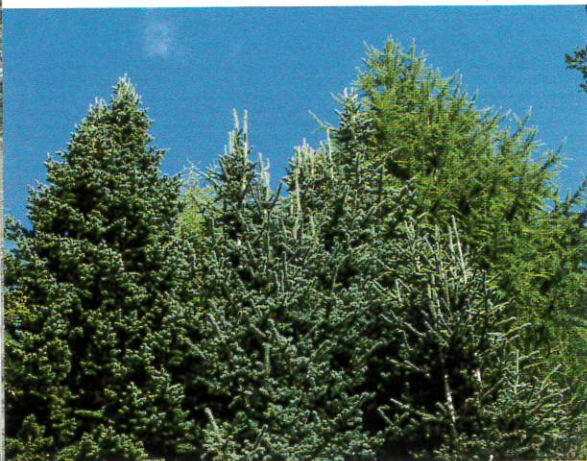
– Jag skulle vilja att människor åter kunde få komma till den här platsen, uppleva dess skönhet och ta del av berättelsen om Blomsterhem, säger Anders.

Kontakt togs med länsstyrelsen i Västerbotten för att undersöka om det fanns möjligheter för ett sådant projekt. Länsstyrelsen gav då i uppdrag åt oss, mig och Reginald Scholz, att genomföra en förstudie för att undersöka förutsättningar, behov och möjligheter till en rekonstruktion, bland annat vilka fysiska åtgärder som var möjliga, samt andra utvecklingsmöjligheter, som t ex hur trädgården kunde sammanbindas med andra projekt och turistsatsningar, och bidra till trädgårdsaktiviteter i Ammarnäs. Konkreta tidsperspektiv och finansieringsbehov skulle också anges.

Goda förutsättningar

Förstudien kunde konstatera att förutsättningarna var utomordentligt goda för en rekonstruktion av Blomster-Lottas trädgård. För det första på grund av själva trädgården, med dess historia, rika bilddokumentation och de rester som ännu återstår. För det andra en ägare med intresse, vilja och kunskap att genomföra projektet. För det tredje det stora engagemang och stöd som projektet får av byborna. I Ammarnäs finns ett, jämfört med andra fjällbygder, mycket starkt och långvarigt intresse från ortsbefolkningen för trädgårdsodling. Här finns ju den berömda Potatisbacken, där man odlat potatis sedan mitten av ➤

Nu är träden från fotona gigantiska, och med sitt annorlunda barrverk kontrasterar de mot den omgivande granskogen.

Lärk och blågranar.

Ormbunkar och stormhattar mot fjäll.

- 1800-talet! En monokultur som i sig är något enastående anmärkningsvärt. Och för det fjärde att det väl kompletterade andra satsningar och befintlig verksamhet i Ammarnäs. Genom att projektet därmed hade fyra ben att vila stadigt på, fanns förutsättningarna för att det skulle bli framgångsrikt och varaktigt.

Med förstudien som underlag gjordes en projektansökan med Anders Berglund som projektägare till länsstyrelsen i Västerbottens län inom den åtgärd som kallas Utvald Miljö inom Landsbygdsprogrammet. Projektet pågår 2012–2014 och delades upp i två delar. Ett projekt som inriktas på fysiska restaureringsåtgärder samt informationsproduktion, och ett som inriktas på arrangemang och kunskapsspridande aktiviteter.

Anpassning till nutid

Ett komplett återställande av trädgården låter sig omöjligt göras av flera skäl, bl a skötselnivån, eftersom ingen längre bor på gården och ständigt kan hålla

Den unika "Ammarnäsrosen" med sin fina klockform på blommorna.

trädgården i topptrim, men också för att växtmaterialet inte finns kvar i sin helhet, samt att det ursprungliga huset brunnit ner och röjts bort, och senare ersatts av en stuga av mindre dimensioner. Förslaget till restaurering utgick från dessa förändrade förutsättningar och tog fasta på de möjligheter till återställande och bevarande samt komplettering och utveckling som ändå fanns. Trädgården tillgängliggörs med så enkel skötsel som möjligt, så att användningen som utflyktsmål med plats för enkla arrangemang är möjlig bredvid det nuvarande nyttjandet som sommarstuga. En skötselplan liksom avtal med kringliggande fastigheter gällande nyttjande kommer också att upprättas. Men den fysiska restaureringen är bara en del av projektet. Information om och aktiviteter i trädgården är en lika viktig del.

Restaurera och utveckla

Målet är att restaurera, bevara, komplettera och utveckla Blomster-Lottas trädgård. Restaurering och bevarande sker genom att några utvalda delar av trädgården återskapas, medan andra lämnas i det förvildade skick de är nu. Rosor beskärs, balsampopplarnas framfart begränsas och sly röjs bort. Terrassmurar rustas upp, befintliga växter "rehabiliteras" genom att plantorna rensas från ogräs och förses med ny jord. Växter som hittats i andra trädgårdar och som ursprungligen härstammar från

trädgården återplanteras.

Komplettering sker genom insatser som tillgängliggör området för besökare, som parkering, sittplatser, dass, skyltning av befintliga träd och buskar på platsen samt inrättande av informationsutställning i den gamla lagården. Och utveckling ska ske genom arrangemang, guidningar och kunskapsinriktade insatser som t ex främjar intresset för växter för alpina miljöer.

Förmedla berättelse

Syftet med projektet är tredelat. Det vill förmedla berättelsen om en makalös trädgård på en osannolik plats och de människor som skapade detta paradiset i fjällvärlden, väcka förundran och beundran över både människans kreativa skaparglädje och växternas obändiga livskraft. Det vill framhålla växterna som hårdat ut under tuffast möjliga förutsättningar, och som därigenom kan vara en viktig källa till inspiration för trädgårdsägare i dag när det gäller att välja växter som trivs och frodas i vårt klimat. Och det vill visa trädgården som en social plats, en mötesplats för människor, precis som det var på Lottas tid.

Som besökare ska man både kunna få en uppfattning om hur trädgården en gång sett ut, och också få uppleva hur skör denna av människan kultiverade yta är den dagen den vårdande handen inte längre finns där. Kanske väcks en känsla av vemod och sorg över en av

Potatisbacken i Ammarnäs – utsedd till Sveriges åttonde underverk, och Lapplands motsvarighet till tyska vinsluttningar och italienska olivlundar.

naturen återtagen jordplätt och mödans förgänglighet, men också känslan av förundran över hur vissa växter ändå envist hållit sig kvar trots kampen mot ogräs och sly, och genom detta fås en djupare respekt för kultur i samklang med natur, samt inspiration till egen djärvare och modigare odling.

Framsynt satsning

Anders Berglund och hans syster Åsa Hagberg har dragit igång ytterligare ett projekt kring trädgården. De har gjort en serie sånger om Blomsterhem, som nu ska spelas in på CD och som kommer att lanseras under Kulturhuvudstadsåret som Umeå står värd för 2014.

Då kommer också Blomster-Lottas trädgård att återinvigas. Detta sker helgen 9–10 augusti 2014, i direkt anslutning till Riksförbundet Svensk Trädgårds sommarmöte i Umeå och Lycksele, vilket ger utmärkta möjligheter för deltagarna att förlänga sin vistelse och inkludera Blomster-Lottas samt andra spännande trädgårdsbesöksmål i Lappland.

Man kan inte annat än glädjas över att länsstyrelsen i Västerbottens län har förstått värdet av detta unika gröna kul-

turarv i fjällvärlden, och velat satsa på en restaurering. Det är långt ifrån självklart med en sådan insikt. I vårt land har det hortikulturella trädgårdsarvet inget skydd och det finns flera värdefulla trädgårdar som går ovissa öden till mötes, beroende på nya ägares nycker och brist på kunskap. Desto mera imponerade att det just är i Västerbotten med ett tufft odlingsklimat som länsstyrelsen gör denna trädgårdssatsning. Eller kanske är det just därför att de bevarandevärda trädgårdarna i norr är så få som insikten

om deras stora betydelse finns?

Blomster-Lottas trädgård har unika kvaliteter som gör den kvalificerad att bli ett trädgårdsbesöksmål utöver det vanliga. En trädgård i fjällmiljö är en paradox som förstås skapar nyfikenhet, men som också kan inspirera till insikter om växtvalets betydelse för olika miljöer för att få en trädgård som utnyttjar platsens möjligheter och fördelar till fullo. Blomster-Lottas trädgård visar att enastående trädgårdar kan anläggas överallt, även i extremt tufft klimat. ☼

Anders Berglund och lillasyster Åsa hjälper farmor Lotta och pappa Alfred att vattna i trädgården. Bilden tillhör Anders Berglund.